

Vad betyder Kolema?

Jag cyklar ofta hem från Ica över väg 13 och förbi skylten där det står *Kolema*, tar sats och kämpar mig uppför backen som varje gång tar andan ur mig trots att jag går på gruppträning en gång i veckan. Vål hemma med matkassarna tar jag mig en paus i läsfåtöljen och rynkar min panna. Vad i hela friden betyder *Kolema*?

Egentligen är frågan hur ortnamnet löd när det kom till, kanske på järnålderns urnordiska, vikingatidens fornnordiska eller den medeltida östdanskan. Låt oss gissa på det sistnämnda. Den skånska dialekten var speciell redan då och skilde sig från övrig danska framför allt på sina diftonger. Dessutom behöll skåningarna distinktionen mellan grav och akut accent (skillnaden mellan anden i flaskan och anden i sjön) när andra danskar gick över till stöten, som nu ses som ett danskt signum. Tonande uvular frikativa, eller tungrots-r som vi säger i dagligt tal, hade ännu inte gjort sitt intåg någonstans i Skandinavien.

Men den ledtråd vi behöver kommer från Institutet för språk och folkminnen och förmedlas i ett osprättat exemplar av Stig Isakssons *Skånes Ortnamn*, serie A, del 14. I de tidigaste exemplen stavades *Kolema* med två l: *Kollemathe* 1472, *Kullemad* 1570, *Kullemaa* 1601–02 och *Kullemaae* 1602 och 1611. Sedan kommer enkelstavningen smygande på 1600-talet och slår igenom först på 1700-talet. Förledet måste alltså inte vara *kol* utan kan mycket väl vara *kulle* eller *kolle*, som redan på den tiden betecknade en rund bergstopp, höjd eller backe enligt Elof Hellquists *Svensk Etymologisk Ordbok*.

Detta har fog för sig, och den som orkar cykla vidare ser precis efter *Kolema* by en liten vattenspegel på vänster hand. Anita Ockborn berättar i ett mejl att det är en kvävefälla som Nils-Erik Pettersson anlade för ungefär trettio

år sedan. För det fick han kommunens miljöpris och en eka av släkt och vänner när han fyllde jämnt. Innan dess var marken dyig, vattensjuk och svår att odla. Längs Lilla Bäljaneå fanns en gång hur mycket sådan mark som helst. På 1880-talet grävdes marken om och blev då lättare att arbeta med, men inte mer än att den fortfarande kallades för "Slabbeltorna", berättar Nils-Erik i telefon. Sedan rätades den och sänktes senast 1946, varvid *Kolema* fick sin bästa åkerjord.

Där kan *lien* ha gått fram på den tiden då det ännu var sankt och gett oss efterledet *-mad*. Detta är vanligt i skånska ortnamn och helt genomskinligt eftersom det är ett fullt levande substantiv. Det är släkt med verbet *meja* och ger en fingervisning om vad våtmarker kunde nyttjas till förr i tiden. Ordet utgjorde fram till för några hundra år sedan en kort stavelse alltså en kort vokal följt av en kort eller enkel konsonant, svår att uttala på de flesta svenska dialekter nu för tiden men det engelska ordet *mad* (galen) uttalas nästan likadant i Storbritannien.

Om jag har rätt betyder *Kolema* alltså "maden ovanför backen" eller "maden på kullen".

Tack till Anita Ockborn och Nils-Erik Pettersson och för värdefulla bidrag till texten.

Måns Sjöberg

